

Onze vlucht naar de VRIJHEID in 72 dagen, met hulp van de DUTCH-PARIS Ondergrondse

Laatstelijk gewijzigd op 10 december 2016

Met grote eerbied voor allen die ons geholpen hebben en dank in het bijzonder aan alle medewerkers van de Dutch-Paris ondergrondse lijn naar Zwitserland

DIT IS MIJN VERHAAL

**een kleine kroniek over FAMILIE, OORLOG en onze VLUCHT,
geschreven ±60 jaar later door Arnold (Arie) Troostwijk**

's-Hertogenbosch

Naar Amsterdam

De oorlog

De familie in Deventer

De familie in Zwolle

Na de capitulatie naar Deventer

Terug naar Amsterdam

Een opdracht, bijna noodlottig, de laatste!

Opgepakt en weer vrijgelaten

Ome Ko...

Gedwongen verhuizing naar Amsterdam-Oost

1943 een rampjaar!

Een logé uit Tilburg

Vrijdag 18 juni 1943... bezoek van ondergedoken familie

Zondag 20 juni 1943, de laatste en grootste razzia in Amsterdam-Oost

Vorbereiden om onder te duiken en te vluchten

Een korte onderduik

De vlucht naar Brussel en ons verblijf

De familie uit Tilburg

De vlucht naar Parijs en ons verblijf

Retourtje Chartres...

Treinreis Pau en een 'bezoek' aan Lourdes

Lyon en Annecy

De laatste etappe van onze vlucht naar de vrijheid

Tijdelijk opvanglager Charmilles/Genève en Hemberg/Sankt Gallen

Bezoek aan de ambassadeur in Bern

De familie uit Brussel

Het leven in Beau Site

Nederlandse scholen

Terug naar Amsterdam

's-Hertogenbosch

Mijn ouders zijn in december 1928 getrouwd.

Mijn moeder, Henriette (Erna) Vohs, is op 27 september 1905 in Tetz bij Jülich (Duitsland) geboren, een klein stadje tussen Aken en de Nederlands-Limburgse grens. Haar ouders hadden een slagerij. Mijn moeder had twee oudere broers. De jongste, Peter Gustav Vohs, is in 1938 naar Zuid-Afrika geëmigreerd. De oudste broer, hij was inmiddels naar Nederland verhuisd, is met zijn gezin vanuit Nederland gedeporteerd. Mijn grootmoeder, Veronica Vohs-Heumann, is in 1939 overleden en in Jülich begraven. Mijn grootvader, Julius Vohs, is daarna verhuisd naar Aken en daarvandaan in 1941 gedeporteerd.

Mijn vader, Salomon Isaac (Sam) Troostwijk, is op 13 februari 1903 in Zwolle geboren. Hij was de op een na oudste uit een gezin van zeven kinderen. Hij had drie broers en drie zusters. Zij woonden aan de Thorbeckegracht 46 in Zwolle, tegenover de nachtboot die de dienst onderhield van Zwolle naar Amsterdam.

Mijn grootouders hebben op latere leeftijd in Deventer en daarna in Amsterdam gewoond. Mijn grootvader Arnold Troostwijk was koopman in rijwieleronderdelen, hij is in 1943 gedeporteerd en in Sobibor omgebracht.

Mijn grootmoeder Sara Troostwijk-de Leeuwe is op vrij jonge leeftijd blind geworden. Zij was in Amsterdam ondergedoken en is eind 1944 overleden en op de Joodse begraafplaats Diemen (Amsterdam) begraven. Een broer en twee zusters zijn met hun gezinnen gedeporteerd.

Een zwager, Jacques Colthof, en een kind, Greetje Troostwijk, zij was 3 jaar, hebben de concentratiekampen overleefd en in 's-Hertogenbosch gewoond, alwaar mijn vader een zaak had in auto-onderdelen en accessoires. De auto's werden namelijk in die tijd kaal afgeleverd, d.w.z. men moest allerlei toebehoren zelf kopen die dan door de garage werden in- en aangebouwd, o.a. stop- en achterlichten, richtingaanwijzers, spiegels en koplampen. Dat waren voor die tijd nog hele bedragen.

De zaak was gevestigd in de Kolperstaat 9 bij de Markt. Omdat er in die tijd nog maar weinig auto's reden, had de zaak maar een beperkte omvang.

Mijn ouders waren zeer bevriend met de familie Spiero in 's-Hertogenbosch. Het was een bekend Joods gezin met acht kinderen. Mijn ouders, vooral mijn moeder, waren erg op hen gesteld, waarschijnlijk omdat zij door hen Nederlands heeft leren spreken. Het hoofd van het gezin, Simon Spiero, of zoals hij in Den Bosch werd genoemd 'Ome Sjimme', was muzikleraar, componist en tegelijk dirigent van een fanfareorkest. Bovendien had hij ook nog een muzikwinkel die later door zijn dochter Gientje werd geleid.

Ik, Arnold (Arie) Troostwijk, werd op 7 december 1929 in 's-Hertogenbosch geboren als zoon van Sam en Erna Troostwijk. Ik heb op zeer jonge leeftijd, ik was vijf jaar, viool leren spelen. Op een zekere dag namelijk kreeg mijn vader bezoek in de winkel van iemand die zojuist een nieuwe auto had gekocht. De man, de heer Parren, vertelde dat hij muzikleraar was en in Zaltbommel woonde. Hij bezocht zijn leerlingen per auto. Hij had niet direct voldoende geld om ook nog deze accessoires te betalen, dus vroeg hij mijn vader of hij dit mocht afbetalen, hij kwam toch iedere week naar 's-Hertogenbosch. Als betalingsregeling bood hij mijn vader

aan om aan mij vioolles te geven. De deal werd gesloten en zodoende heb ik viool leren spelen. Daar had ik later en nu nog veel plezier van!

De depressie en de crisisjaren waren aangebroken. Mijn vader moest zijn zaak opheffen. Nadat de zaak in auto-onderdelen was geliquideerd (1934), zijn wij tweemaal verhuisd: eerst naar het Emmaplein en daarna naar de Kempenlandstraat 8 in 's-Hertogenbosch.

Naar Amsterdam

Mijn vader had zich in 1930 laten beëdigen als makelaar in machinerieën en metalen, met als doel veilingen te houden. Om opdrachten te krijgen was hij veel op reis. De meeste opdrachtgevers waren curatoren en banken vanwege de vele faillissementen en liquidaties in die tijd.

Om grote opdrachten te verwerven moest hij veel in Amsterdam zijn, dat was immers het financiële centrum. Hij had een vooruitziende blik en snel begrepen dat hij om naamsbekendheid te krijgen z'n kantooradres in Amsterdam moest vestigen. Dat werd in gebouw Candida aan de Nieuwezijds Voorburgwal in Amsterdam. Hij huurde een schrijfbureau in een klein kamertje bij mejuffrouw Vles, die een servicebureau exploiteerde en de telefoon beantwoordde.

Nadat de zaak zich succesvol begon te ontwikkelen, verhuisden wij in 1937 naar Amsterdam. Wij woonden in de Deurloostraat 61hs in Amsterdam-Zuid; het was een benedenhuis met een tuin.

Inmiddels had mijn vader een eigen kantoor aan de Keizersgracht 606 in Amsterdam. Hij had een zekere naamsbekendheid gekregen en doordat hij goed stond aangeschreven, wist hij vaak mooie opdrachten te verwerven. Daardoor werd hij een geduchte concurrent van de zo genoemde oude gevestigde garde, waaronder De Vlaming en Backer in Amsterdam en de firma Hendrik van Essen in Rotterdam. Verder was er een zekere Otto van Leersum, die lid was van de NSB; hij heeft mijn vader in de oorlog verraden bij de Duitsers, maar daarover later meer!

In Amsterdam ging ik naar de openbare gemeentelijke Dintelschool, vier straten verder vanwaar wij woonden. Het was eigenlijk een schoolcomplex met een aantal scholen, onder andere de Dieze-, de Donge- en de Dintelschool. Er zaten veel Joodse kinderen uit de Rivierenbuurt op deze school.

Ik had veel vrienden, voornamelijk buurjongens. Voor die tijd had ik een nogal druk 'leerprogramma'. Op dinsdag kreeg ik vioolles van meneer Fürth, hij was als violist verbonden aan het Concertgebouworkest, en op donderdag (na school) en op zondagochtend ging ik naar de Joodse school voor godsdienstonderwijs. Ondanks deze verplichtingen had ik een fijne tijd.

De oorlog

Er zijn over de oorlog vele boeken verschenen die op historische feiten zijn gebaseerd. Ik wil me beperken tot een verslag over datgene wat onze familie en vooral ons gezin in de oorlog heeft meegemaakt en meer nog een verslag van onze vlucht in 1943 naar Zwitserland.

=====

Over het opkomende gevaar van een oorlog en pogroms die in Duitsland en Oostenrijk plaatsvonden, daarover werd nauwelijks bij ons thuis gesproken. De algemeen Nederlandse gedachte was: bij ons zal zo iets niet gebeuren. Wel herinner ik mij iets van de mobilisatie en dat mijn vader en enige burens, de heren Wahlenkamp, Fortuin en De Jong, als vrijwilligers lid waren van de 'Luchtbescherming Amsterdam'.

Ze hadden ook voorlichtingsavonden ter voorbereiding van wat moest worden gedaan als Amsterdam vanuit de lucht zou worden aangevallen.

Het is 10 mei 1940 – 's ochtend horen wij de dramatische aankondiging via de radionieuwsdienst van het ANP dat Nederland wordt overvallen door Duitse legers, Rotterdam wordt hevig gebombardeerd. Er vallen vele doden en gewonden onder de burgerbevolking. Duitse parachutisten worden achter de verdedigingslijnes gedropt. Er is verschillende malen luchtalarm, maar in Amsterdam gebeurt gelukkig niets, behalve een olietank in de Amsterdamse haven die in brand wordt geschoten. De leden van de Luchtbescherming Amsterdam worden geïnstrueerd om in hun buurt verdachte personen te controleren op de uitspraak van de Nederlandse taal. Ze moeten bijvoorbeeld vragen of ze het woord Scheveningen willen uitspreken! Het Nederlandse leger probeert zich dapper te verdedigen, maar het is een ongelijke strijd. Na vijf dagen geeft Nederland zich over. De koninklijke familie en de regering vluchten naar Engeland. De Duitsers trekken Amsterdam binnen, en wat er verder gaat gebeuren, dat weten we dan nog niet.

De eerste weken na de capitulatie is alles ontregeld, de scholen zijn gesloten. Veel kinderen gaan uit nieuwsgierigheid naar het grote schoolplein. Waar vroeger voor school of tijdens de pauze door hen gespeeld werd, was nu 'hun plein' in beslag genomen door allerlei legervoertuigen, die achter een gesloten hek door het Nederlandse leger daar moesten worden opgesteld.

Kennelijk wilden mijn ouders mij zo min mogelijk met de oorlog confronteren en daarom zonden ze mij naar een soort privéklasje, waar ik met nog zeven andere kinderen les kreeg bij een zekere heer Israëls thuis.

De familie in Deventer

Vroeger, voordat de oorlog uitbrak, ging ik vaak bij mijn oom Jacques en tante Kaatje in Deventer logeren, zij hadden zelf geen kinderen. Zij, Kaatje Troostwijk, was een oudere zuster van mijn vader en getrouwd met Jacques Colthof.

Ik kwam daar graag, want zij waren bijzonder gastvrij.

Hun zaak was gevestigd in een heel groot winkelpand met magazijn op de Brink, hartje stad. Ze dreven daar een groothandel in galanterieën onder de naam van Colthof-Troostwijk. Ze

woonden boven ‘bij de zaak’. Vrijdag was marktdag in Deventer en dan kwamen de marktkooplui en marskramers uit de omgeving hun inkopen doen. Mijn oom en tante hadden ook nog een filiaal in Apeldoorn, dat werd geleid door de jongste broer van mijn vader, Bram Troostwijk, die was getrouwd met Annie Samuels uit Deventer.

Mijn grootouders van vaderszijde, Arnold en Saar Troostwijk, hebben altijd aan de Thorbeckegracht 46 in Zwolle gewoond en zijn omstreeks 1938 naar Deventer verhuisd, alwaar zij liefdevol bij Jacques en Kaatje Colthof in huis werden opgenomen. Mijn grootmoeder was namelijk ernstig gehandicapt doordat ze blind was ten gevolge van suikerziekte. Zij moest op gezette tijden haar insuline-injecties hebben. Mijn grootvader reisde nog veel en daardoor kon hij haar niet de nodige zorg geven.

Mijn grootmoeder had een zeer goede band met haar kinderen en was een zeer intelligente vrouw, zij had het brailleschrift geleerd en las bijna iedere week een boek. Zij had met een schrijfmachine leren schrijven die voorzien was van brailletoetsen, zodat de ontvanger het in normaal schrift kon lezen. Om met mijn grootmoeder te kunnen corresponderen, had ik leren schrijven in brailleschrift. daarvoor had ik een z.g. reglette, dat is een klein aluminium plaatje met sleuven en een soort prikpenntje.

De familie in Zwolle

Er waren twee zusters, Marianne en de jongere zuster Betsie Troostwijk. Marianne was met Jacques Walg getrouwd, zij hadden twee kinderen Max en Sari. Betsie was getrouwd met Max Hony, zij hadden drie kinderen Arnold (Nolly), Frankje Winston en Mirjam. De laatste twee zijn na de oorlog geboren. Max en Betsy zijn tijdens de oorlog ondergedoken.

Na de capitulatie naar Deventer

Na de capitulatie waren we natuurlijk met deze nieuwe situatie onzeker en ongerust. In dit geval, wat doe je dan, je overlegt met de familie. Wij trokken tijdelijk in bij de familie in Deventer. Omdat we daar wel enige maanden bleven ging ik tijdelijk, tot de herfstvakantie, naar een school in Deventer.

Mijn vader kon natuurlijk in het begin van de bezetting geen zaken doen. Een veiling die oorspronkelijk voor 15 mei was aangekondigd moest natuurlijk worden uitgesteld, deze werd alsnog op 17 juli 1940 gehouden.

Maar omstreeks oktober of november 1940 keerden wij weer terug naar Amsterdam en kon mijn vader zijn werk weer hervatten, en hield zo nu en dan een veiling.

Terug naar Amsterdam

Het dagelijkse leven werd vooral voor de Joden steeds moeilijker en ondragelijker gemaakt, de Duitse bezetters kwamen bijna ieder week met een nieuwe maatregel.

Voor de nakoming daarvan werden zij ondersteund door leden van de NSB die voor hun verraderlijke houding door de Duitsers werden beloond met allerlei voordelen en gunsten.

In de loop der tijd kwamen er allerlei restricties die speciaal tegen de Joden waren gericht. Het werd hun bijvoorbeeld verboden om openbare gelegenheden, sportevenementen, cafés, zwembaden en stranden te bezoeken. Overall kwamen er borden “Voor Joden verboden”. Verder moesten de Joden een gele ster dragen met het woord ‘Jood’.

Veel Joodse zaken werden in beslag genomen en er werden beheerders, 'Verwalters', aangesteld om de zaken voort te zetten of te liquideren.

Het waren meestal NSB'ers en bovendien lieden die het op hun Joodse concurrenten hadden gemunt.

In opdracht van enkele Nederlands-Joodse fabrikanten heeft mijn vader inventarisrapporten opgesteld om daarmee, als de oorlog was afgelopen, hun eigendommen aan te tonen. (Hetgeen na de oorlog inderdaad bij het Nederlands Beheersinstituut kon worden aangetoond.)

Per 1 mei 1941 werd een maatregel van kracht die, zoals later bleek, ook het beroep als makelaar van mijn vader betrof. Het betekende dat hij uitsluitend diensten mocht aanbieden en opdrachten aanvaarden van Joodse cliënten.

Een opdracht, bijna noodlottig, de laatste!

Mijn vader kreeg een veilingopdracht van een bevriende zakenrelatie, notaris J.G.R. ter Horst uit Utrecht. Gezien de voorbereidingen die aan een veiling vooraf dienen te gaan, was de opdracht omstreeks maart/april verstrekt. Het was een veiling wegens sterfgeval. Het betrof de steenfabriek 'De Liesbosch' in Jutphaas (bij Utrecht). De veiling werd op 5 juni 1941 onder grote belangstelling gehouden. Er werd een hoge opbrengst gescoord en alles verliep zeer succesvol, zoals ook nog door de plaatselijke pers werd bevestigd.

Maar deze veilingopdracht had bijna zeer noodlottige gevolgen. De concurrent van mijn vader, Otto van Leersum, was een lid van de NSB, hij had deze mooie opdracht en zijn provisie gemist. Hij had verwacht dat hij deze veilingopdracht zeker had gekregen omdat hij er vast van overtuigd was, dat één van de erven een familielid was van Anton Mussert, de voorzitter van de NSB! (Mussert is na de oorlog als oorlogsmisdadiger ter dood veroordeeld en gefusilleerd.)

Wegens het beroepsverbod gaf hij mijn vader aan bij de Ortskommandant van Amsterdam. Het gevolg was dat mijn vader enige dagen na de veiling ontboden werd bij de Ortskommandant op het Museumplein in Amsterdam. Hij moest onder bedreiging van gevangenneming van hem en zijn gezin een verschrikkelijke scheldkanonnade en beledigingen in ontvangst nemen. Hem werd duidelijk gemaakt, dat hij absoluut geen veilingen meer mocht houden. Daarna kon hij vertrekken!

Deze maal was het nog gelukkig afgelopen, je moet er niet aan denken wat er allemaal had kunnen gebeuren!

Een beroepsverbod betekende, dat het mijn vader onmogelijk werd gemaakt, ja zelfs verboden was, om nog verder zaken te doen.

Deze dreiging van de Ortskommandant was een schokkende gewaarwording en een directe ommekeer in ons doen en laten. We waren natuurlijk verschrikkelijk bang geworden.

Maar angst is een slechte raadgever, er moest snel worden gehandeld.

Mijn vader ging bij zijn bevriende notaris Ter Horst uit Utrecht te rade, deze zag de ernst van de situatie in en adviseerde hem om tijdelijk Amsterdam te verlaten en met zijn gezin onder te duiken. Daarvoor stelde hij spontaan zijn jachthuis in Huis ter Heide (bij Zeist) ter beschikking. Wij waren daar geheel op ons zelf en konden daar doen en laten wat wij wilden. Wij zijn daar vele weken gebleven.

Er werden veel razzia's gehouden, zowel in Amsterdam als in de provincie.

Wanneer namelijk leden van het verzet ergens een sabotagedaad hadden verricht, werden als represaillemaatregel veel jonge Joodse mannen en soms hele gezinnen opgepakt om in Duitsland te werk te worden gesteld, althans dat werd gezegd.

In werkelijkheid werden zij naar concentratiekampen in Polen of Duitsland gestuurd. Mijn vader ging enige malen naar een pension in De Bilt om, als hij een onrustig gevoel kreeg, daar tijdelijk onder te duiken.

Daar maakte hij kennis met Max Duitser (die later onze accountant werd).

Intussen moest er toch brood op de plank komen, mijn vader ging toen werken op de financiële afdeling van de Joodse Raad aan de Sarphatikade in Amsterdam. Daarvoor kreeg hij een zo genoemd 'Sperr-stempel' waardoor hij en zijn gezin tijdelijk waren vrijgesteld om naar Duitsland te worden gezonden als ze bij een razzia zouden worden opgepakt.

Alle Joden werkzaam bij openbare diensten, gemeenten en rijk, notarissen, advocaten, werden ontslagen of hadden een beroepsverbod. Schoolleraars, musici (o.a. van het Concertgebouworkest), medewerkers van kranten en radio werden allemaal ontslagen.

Per 1 september 1941 werd een nieuwe maatregel van kracht. Joodse kinderen mochten niet meer naar de openbare scholen en moesten naar een Joodse school met uitsluitend Joodse leerkrachten. Ik ging naar de 5e klas van de lagere school in de Jekerstraat. Het was een volle klas met ongeveer veertig kinderen. Wij hadden les van meneer Bloemendal, hij kwam van het eiland Tholen (provincie Zeeland) en moest ten gevolge van de nieuwe maatregel daar als Joods schoolhoofd ontslag nemen.

Omdat ook de Joodse jeugd uitgesloten was van verenigingen, clubs e.d. heeft men de Buitenschoolse Joodse Jeugdzorg opgericht om kinderen tussen de 6 en 13 jaar op te vangen. Men had een grote ruimte, een voormalige fietsenstalling in de Roerstraat, gehuurd. De grijze muren werden beschilderd met een voorstelling van Sneeuwwitje met de 7 dwergen. De kinderen deden daar handenarbeid, spelletjes en maakten muziek. Er werd zelfs nog door de kinderen een revue ingestudeerd en opgevoerd!

Ikzelf heb daar leren figuurzagen.

Omstreeks augustus-september 1941 kwam mijn neef, Max Walg uit Zwolle, bij ons wonen. Hij was een zoon van Jacques Walg, die getrouwd was met Marianne Troostwijk, een jongere zuster van mijn vader. Jacques en Marianne hadden ook nog een dochtertje Sari, zij was toen 5 jaar.

Max Walg was 13 jaar en ging, o.a. omdat hij in Zwolle niet meer naar de middelbare school mocht, naar de Joodse HBS in Amsterdam. Hij speelde accordeon en ik viool, we musiceerden samen en traden ook weleens op als er visite kwam! Wij konden heel goed met elkaar opschieten.

Maar er was nog een andere reden waarom Maxi bij ons in Amsterdam kwam wonen. Zijn vader Jacques Walg uit Zwolle had, evenals zijn zwager Jacques Colthof uit Deventer, een winkel annex magazijn in galanterieën. Ook hij mocht geen zaken meer doen, omdat het eenvoudig aan Joden verboden was om met niet-Joden zaken te doen.

Op een zekere dag heeft men hem naar Amsterdam gelokt om z'n handel te verkopen. De afspraak werd gemaakt om naar het café-restaurant de Poort van Cleve te komen aan de Nieuwezijds Voorburgwal. Hij ging alleen en toen hij daar was om te onderhandelen, werd hij gearresteerd en naar het strafkamp Amersfoort gebracht; daarna hebben wij nooit meer iets van hem vernomen.

Zijn vrouw Marianne Walg-Troostwijk is met haar dochtertje Sari (mijn nichtje) ondergedoken, mijn neef Max Walg heeft zich na het eerst schooljaar van de HBS omstreeks juni bij zijn moeder gevoegd om ook onder te duiken. Een jaar later, omstreeks oktober 1943, zijn ze tijdens hun verblijf in Brussel verraden en via een Belgisch kamp naar Auschwitz gedeporteerd. Zij zijn daar vermoord.

Een broer van mijn vader, Alexander Troostwijk (Lex of Sander zoals hij ook wel werd genoemd), was getrouwd met Selma (Selly) Hiegentlich. Zij hadden drie kinderen. Sari, de oudste, was een meisje van 6, Jacques en Arnold waren respectievelijk 4 en 1 jaar. Ook hij had evenals zijn zwager, Jacques Colthof uit Deventer, een winkel annex magazijn in galanterieën. Hij besloot 9 oktober 1942 naar Zwitserland te vluchten, echter baby's konden niet mee. Arnold, hij was één jaar, heeft men laten onderduiken, hij had als schuilnaam 'Petertje' en is gelukkig na de bevrijding via Rijnsburg, waar hij inmiddels naartoe was geëvacueerd, weer na de oorlog bij zijn ouders teruggekomen.

Het was eind december 1942 dat wij een ansichtkaart uit Zwitserland ontvingen die was ondertekend met de volgende tekst: "Groeten van De Rakkert!" Dit was in verdeckte termen een bericht dat Sander en Selly met hun gezin goed waren aangekomen in Zwitserland. De naam 'De Rakkert' was zijn bijnaam die hij vroeger van zijn broers in Zwolle had gekregen.

Opgepakt en weer vrijgelaten!

Wij woonden nog steeds in de Deurloostraat, toen wij op een avond, omstreeks oktober 1942, door de Duitsers met een overvalwagen van huis werden gehaald. In de overvalwagen zat ook mijn schoolleraar, de heer Bloemendal. We werden overgebracht naar een school in de Euterpestraat (thans de Gerrit van der Veenstraat), hoek Adema van Scheltemaplein, dat als verzamelgebouw was ingericht om te worden geregistreerd. Er werden die avond meer dan 150 mensen opgepakt, jong en oud, zieke mensen op brancards, het was een verschrikkelijke toestand, huilende kinderen, gillende mensen. Men was volkomen buiten zichzelf.

Mijn vader probeerde van alles te doen om eruit te komen, hij had immers een stempel om tijdelijk met zijn gezin gevrijwaard te zijn om te worden opgepakt.

Maar ondanks dat werden wij toch overgebracht naar de Hollandse Schouwburg aan de Plantage Middenlaan, die als laatste plaats gold voordat men naar Westerbork werd getransporteerd om daarna naar Auschwitz te worden doorgestuurd.

In de Hollandse Schouwburg werkten 's avonds vaak mensen van de Joodse Raad om te bemiddelen bij de Duitsers om mensen vrij te krijgen. Toevallig die avond en tot ons grote geluk was Louis Ph. Polak aanwezig. Hij was een collega van mijn vader, die op de financiële afdeling van de Joodse Raad werkte. Dankzij de interventie van 'L.Ph.P.' werden we tijdelijk 'van transport vrijgesteld'.

Om 1 uur 's nachts werden we tegelijk met mijn leraar Bloemendal uit de Hollandse Schouwburg gehaald.

De volgende dag, toen ik wat later op school verscheen, zei meester Bloemendal tegen de kinderen: "Ik heb gisterenavond samen met Arnold in een autootje gezeten..." Met andere woorden, hij wilde niet vertellen wat er de avond daarvoor met hem en mij was gebeurd, om de kinderen niet nerveus te maken.

Het tragische was dat elke dag weer er een paar kinderen minder op school verschenen, de klassen werden steeds kleiner en kleiner!

In december 1942, ben ik nog wel bar mitswa geworden in de Lekstraat-sjoel. Rabbijn Schuster heeft mij nog toegesproken.

Ome Ko...

Op een dag kreeg mijn vader bezoek van een zekere heer Jacques Wesselius uit Tilburg. Hoe dit contact tot stand was gekomen, weet ik niet. De heer Wesselius vertelde dat hij geïnteresseerd was in de 'overname' van de zaak van mijn vader. Mijn vader vertelde hem dat hij sinds een jaar geen zaken meer mocht doen. Er viel niets te verkopen, het enige dat hij nog had, was een goede naam en een groot aantal dossiers. Na enige vervolggesprekken spreken ze het volgende af: Wesselius zal de dossiers in bewaring nemen en als de oorlog over is, kan Wesselius compagnon worden. Indien Troostwijk onverhoopt niet uit de oorlog terugkomt, mag hij de dossiers behouden en kan hij ermee doen wat hij wil!

Na enig onderhandelen bood Wesselius ('Ome Ko' werd zijn schuilnaam) als tegenprestatie aan om Troostwijk bij hem te laten onderduiken.

Van dit aanbod zal pas in een zeer laat stadium gebruik worden gemaakt.

Mijn vermoeden dat wij niet ondergedoken zijn toen het in Amsterdam al zo precair was, is dat mijn vader de familie niet in de steek wilde laten en hij zich daarmee solidair voelde.

Bovendien was hij er de man niet naar om passief te blijven wachten in de onderduik.

Achteraf bezien nam hij toch een risico door lang te wachten. Hij wilde actie ondernemen.

Gedwongen verhuizing naar Amsterdam-Oost

Op last van de Duitsers moesten de Joden zoveel als mogelijk (in een getto) bij elkaar worden gedreven, daartoe werd een 'Judenviertel' gecreëerd in de buurt van het Afrikanerplein in Amsterdam-Oost. De meeste Joden uit de provincie werden ook naar Amsterdam gestuurd.

Ook wij ontkwamen niet aan de gedwongen verhuizing van Amsterdam-Zuid.

Er werd ons een woning aangewezen in de Retiefstraat 93-1 in Amsterdam-Oost.

De Joden hadden ondanks hun sof nog een zeker gevoel voor humor, zo gaven ze de straten in Amsterdam-Oost (in de Afrikanerbuurt) de volgende namen: de Tugelaweg (een weg langs de spoordijk) werd Boulevard de Tugela, de President Brandstraat werd Rue de President Brand. Wij woonden dus niet in de Retiefstraat op de eerste verdieping, maar in de Rue de Retief au premier étage.

De Joodse school aan de Jekerstraat in Amsterdam-Zuid werd gesloten, de leerlingen die nog over waren gingen naar de Joodse school op het Afrikanerplein in Amsterdam-Oost. Het was voor de leraren en de leerlingen zeer deprimerend, iedere dag kwamen er minder kinderen op school en waren er minder leraren.

Men kon nauwelijks nog bij de les blijven. Het was verschrikkelijk als ik daaraan terugdenk. Ons nieuwe schoolhoofd meester Hartog was een zionist. Hij liet ons iedere dag voordat de les aanving het Hatikwah (het Lied van de Hoop) zingen, het Joodse volkslied. Helaas, het heeft de meesten niet mogen baten!

1943 een rampjaar!

Intussen werd de familie uit Deventer ook gedwongen om naar Amsterdam-Oost te verhuizen. Mijn grootouders (Troostwijk) kwamen natuurlijk weer bij mijn oom en tante

(Colthof) in huis. Ook Bram, de jongste broer van mijn vader, kwam met zijn vrouw Annie en hun dochtertje Greetje naar Amsterdam. Ze hebben Greetje laten onderduiken. Op een dag hebben ze haar, zij was net één jaar oud, in een kinderwagen voor het hoofdpstkantoor in Amsterdam overgegeven aan een onderduikmoeder en -vader. Enige tijd later is Greetje verraden en werd ze, als amper eenjarige, naar Westerbork gestuurd en van daaruit overgebracht naar een concentratiekamp in Theresienstadt. Wonder boven wonder is zij in 1945 bevrijd en keerde ze als 3-jarig meisje terug; zij kwam bij Jacques Colthof in Deventer te wonen.

Ook de ouders van Greetje, zij waren ondergedoken in de buurt van De Bilt, zijn verraden en via Westerbork naar verschillende concentratiekampen doorgezonden. Het enige wat we na de oorlog gehoord hebben is, dat Bram Troostwijk tijdens een dagenlange voettocht van een gevangentransport, vlak voor zijn bevrijding ten gevolge van uitputting is overleden.

Op een avond in april werd mijn grootvader door de Duitsers opgehaald. Mijn grootmoeder hoefde gelukkig niet mee. Hij werd naar Westerbork gebracht.

Mijn vader heeft nog getracht, hoe weet ik niet, om hem uit het kamp te laten halen. Maar mijn grootvader durfde niet mee met degene die hem kwam ophalen, hij zei: "Als Sam er niet bij is, dan ga ik niet..." Hij is enkele weken later doorgestuurd naar Sobibor en kort daarop om het leven gebracht.

Mijn grootmoeder is kort daarop ondergedoken in een pension in Amsterdam bij de Linnaeusstraat. Zij is in de hongerwinter van 1944 overleden en op de Joodse begraafplaats in Diemen begraven. Mijn oom Jacques en tante Kaatje zijn ook ondergedoken, hoe en waar weet ik niet, maar 'doken weer op' op 18 juni.

Meer daarover later...

Een logé uit Tilburg

Toen wij in de Retiefstraat woonden, kregen wij als het ware gedwongen inwoning.

De heer Bernstein, een Joods-Duitse emigrant, werd bij ons ingekwartierd. Hij was als bedrijfsleider werkzaam geweest bij de Schoenfabriek Bloch & Stibbe in Waalwijk. Die werd, omdat dit Joods bezit was, in beslag genomen. Hij was natuurlijk door de 'Verwalter' ontslagen en gedwongen overgeplaatst naar Amsterdam om als hoofd van een grote schoenmakerij, 'De Pigol', te worden tewerkgesteld.

Hier werkten veel Joodse mannen om de laarzen en schoenen van o.a. de Duitse militairen te repareren. Ze waren waarschijnlijk daardoor tijdelijk vrijgesteld om naar Duitsland te worden gezonden. Ik ging op zondag ook weleens mee om te helpen.

Vrijdag 18 juni 1943... bezoek van ondergedoken familie!

Op vrijdag 18 juni 1943 stond plotseling een groot deel van onze ondergedoken familie voor ons. Zij konden de spanning niet langer verdragen, immers de rest van de familie was intussen ondergedoken en verraden. Het waren Jacques en Kaatje Colthof en Marianne Walg met haar kinderen Max en Sari. Zij kwamen bij ons in de Retiefstraat voor overleg, hetzij onder te duiken naar een veiliger(?) oord of naar het buitenland te vluchten zoals Sander naar Zwitserland, en dat dan met alle risico's van dien!

Het enige dat wij hadden was het adres van Ome Ko Wesselius in Tilburg; via zijn relaties (wie, waar en hoe weet ik niet) is de familie, nadat ze bij ons de nacht hadden doorgebracht, naar Tilburg gereisd en waren daar voor enige weken tijdelijk ondergedoken...

Zondag 20 juni 1943, de laatste en grootste razzia in Amsterdam-Oost

's Ochtends om 8.00 uur brak de hel los, luidsprekerwagens gingen door de straten, er werd omgeroepen dat 'alle Joden zich klaar moesten maken omdat zij afgehaald zouden worden voor transport'.

Het was 'normaal' voor die tijd, dat bij de meeste Joodse gezinnen de rugzakken al klaar stonden voor het geval dat je plotseling werd opgehaald.

Het getto was voor alle Amsterdammers, dus ook voor de niet-Joodse burgers, afgesloten. We zaten als ratten in een val. Je kon nergens naartoe.

Er werd de hele dag nog kleding gepakt. 's Middags hebben we nog eens goed gegeten, er werden allerlei blikken geopend die nog in voorraad stonden. Als gebruikelijk werd er na het eten nog afgewassen en ruimde mijn moeder alles netjes op! De gedachte was (als je achteraf erover nadenkt was het eigenlijk krankzinnig) 'dat als de Duitsers ons hadden afgehaald en de huizen werden leeggehaald, dat ze niet konden zeggen, dat de woning door Troostwijk niet netjes was achtergelaten'; ze wilde geen slechte naam hebben!

Wij stonden op het balkon als het ware te wachten om afgehaald te worden. We stonden daar kennissen en burens toe te zwaaien, en terwijl de mensen door de Duitsers werden voortgedreven, riepen wij: "Tot straks!" Alsof we samen met hen op een vakantiereis gingen.

Als je nagaat hoe onrealistisch en ongelooflijk alles was. Veel mensen zagen er keurig gekleed en netjes verzorgd uit. De dames droegen vaak een hoed en de heren hadden een net pak aan met een das om, alsof ze naar hun werk gingen.

Spoedig werd het beeld toch grimmiger! Iedereen, kinderen, zieken en bejaarden werden samengedreven op het Paul Krugerplein. Men was beladen met rugzakken en koffers.

Daar stonden grote aantallen trams gereed, die daartoe speciaal door de Duitsers waren gevorderd van het Gemeentelijk Amsterdams Vervoerbedrijf, om iedereen naar de Polderweg bij het Muiderpoort Station te brengen. Vandaar werd men met de treinen, die ook speciaal bij de Nederlandse Spoorwegen waren besteld, op transport gesteld naar Westerbork, als doorgangskamp. De meesten van hen werden gedeporteerd naar het vernietigingskamp Sobibor 'für die Endlösung'.

De razzia verliep niet zo snel als de Duitsers waarschijnlijk gedacht hadden. Het was inmiddels 8 uur 's avonds toen er een luidsprekerwagen kwam met de mededeling dat 'die Judenaktion für heute ist beendet'. Dat was ons grote geluk!

Er was 'spertijd' van 's avonds 8 tot 's ochtends 6 uur. Gedurende die tijd was het Joden verboden om op straat te komen.

De volgende ochtend (21 juni) om 8 uur, toen de spertijd over was, huurden wij een bakfiets en laadden onze bagage op, waarmee we naar de Financiële afdeling van de Joodse Raad aan de Sarphatikade in Amsterdam gingen. Hier konden wij ons heroriënteren en overleggen wat wij verder zouden doen. Wij bleven daar een dag en een nacht.

Voorbereiden om onder te duiken en te vluchten

Het is niet de bedoeling dat dit verslag over onze vlucht als een avontuurlijk verhaal wordt opgevat, voor ons was het zeer spannend en enerverend. De helden die deze

vlucht mogelijk maakten, waren de vrouwen en mannen van de 'Dutch-Paris' Ondergrondse, die georganiseerd werd door de Nederlander Jean Henri Weidner vanuit Annecy, Frankrijk

Amsterdam was niet meer veilig en het 'Sperrstempel' van de Joodse Raad was ook niet meer veel waard. Het alternatief was om eerst onder te duiken, er was immers een afspraak met 'Ome Ko' uit Tilburg waar we konden onderduiken. Nadien zou dan worden besloten om te proberen ook naar Zwitserland te vluchten.

Via Sam Blom had mijn vader vermoedelijk de naam en het contact met Paul Veerman gekregen die voor de ondergrondse Dutch-Paris-organisatie in Lyon en Annecy werkte. (Sam Blom was de a.s. schoonvader van Paul Veerman, mijn vader werkte samen met Sam Blom op de financiële afdeling van de Joodse Raad.)

De mensen die voor deze organisatie werkten, hadden een ontsnappingsroute ontwikkeld voor afgeschoten Engelse en Amerikaanse piloten die door bemiddeling van de Dutch-Paris Line weer, via Spanje en Portugal, naar Engeland werden teruggebracht.

Maar deze organisatie heeft ook veel mensen geholpen om naar Zwitserland te vluchten, ca. 800 Joden en 200 niet-Joden.

Achter de Dutch-Paris-organisatie zat de organisator en dappere leider, de Nederlander Jean Weidner, hij woonde in Annecy Fr.

Een korte onderduik

Het devies van mijn vader was nu: 'Als we gepakt worden, dan hebben we ons niet te goedkoop aan die Moffen verkocht!'

Het was 22 juni omstreeks 8 uur 's avonds. Wij verwijderden de Jodenster van onze kleding. Cor Wesselius kwam uit Tilburg om ons te helpen en te begeleiden. We gingen per tram naar het Centraalstation-Amsterdam en vervolgens met de trein naar Tilburg.

Wij zijn ongeveer 10 à 12 dagen in Tilburg ondergedoken, bij Cor Wesselius (Oisterwijksebaan), een familie met twee kinderen.

Nu moesten wij ons gaan voorbereiden voor onze vluchtreis naar Zwitserland. We kregen bezoek van de passeur die ons over de Belgische grens zou helpen en begeleiden tot Brussel. Hij stelde zich voor als J.C. Van der Heijden.

(Na lang te hebben gewacht op betrouwbare informatie van het bureau Oorlogsdocumentatie, blijkt dat de vader en de twee zonen van Van der Heijden in de concentratiekampen Bergen-Belsen en Neuengamme om het leven zijn gekomen.)

Bij de bespreking werd ons verteld zo min mogelijk bagage mee te nemen. Van der Heijden adviseerde om enige kledingstukken over elkaar aan te trekken, zodat je wat meer bewegingsvrijheid had als je in de bossen en over paden in de grensstreek moest lopen en de grenzen moest passeren.

Verder was er nog de kwestie van het bekostigen van de hele vlucht. Toen wij weggingen uit Amsterdam had mijn vader natuurlijk geld meegenomen. Hoeveel weet ik niet.

Een grove calculatie (achteraf) laat zien, dat we ± 70 dagen moesten overnachten en eten bij particulieren, pensions of een hotel.

Bij de treinreizen door Nederland, België en twee keer dwars door Frankrijk was er natuurlijk de vergoeding (vaak onberekenbaar) voor de passeurs die ons hielpen. Zij moesten worden betaald voor hun zeer gevaarlijke job.

Verder nog de betaling voor valse identiteitspapieren en de koersverliezen door het wisselen van Nederlandse guldens in Belgische franken en dan weer in Franse francs. Dat alles bij elkaar was voor die tijd een vermogen! Maar achteraf was de hulp van de passeurs niet in geld uit te drukken.

Ik droeg al het geld dat wij hadden bij me. Hoe? In die tijd droeg ik een plusfour, een broek met wijde pijpen. Onder de knie worden de pijpen met gespen dicht gehouden. Omdat ik een plusfour droeg, was dit natuurlijk een ideale plaats om het geld te verbergen en te vervoeren.

De vlucht naar Brussel en ons verblijf

Omstreeks 1 juli 1943 in de vroege ochtend gingen wij per fiets vanuit Tilburg naar Hilvarenbeek, een dorp dat dicht aan de Belgische grens ligt. Toen we het dorp door waren, kwamen we bij een pad, en daar moesten wij de fietsen in een bosje achterlaten. Daarna ging het te voet verder, soms moesten wij een weg kruipend passeren. De passeur Van der Heijden ging ons steeds voor, hij werd daarbij ook nog geleid en geassisteerd door een 'goede' Nederlandse marechaussee!

Wij arriveerden bij Poppel/Turnhout in België en gingen toen met de tram naar Antwerpen, van daaruit namen we met Van der Heijden de trein naar Brussel. Daar ontmoetten we een Nederlander, Jaap van Witsen, die ons veel informatie verschaftte en ons vooral hielp met het vinden van adressen. Wij verbleven in Brussel op 3 of 4 verschillende adressen.

De eerste nacht sliepen we in een hotel tegenover het Gare du Nord aan de Avenue du Boulevard, om de hoek van de Boulevard Adolph Max.

Ons eerste adres was boven een vleesgrossier met slagerswinkel annex worstrokerij. De winkel lag schuin tegenover een begraafplaats d'Ixelles (Exel) aan de Chaussee de Boondael. Omdat het er betrekkelijk veilig was, gingen mijn moeder en ik wel eens op dat kerkhof wandelen.

Wij zagen dat niet ver van de slagerswinkel in een huis veel Duitsers woonden. Daardoor voelden wij ons er niet erg op ons gemak.

Na twee of drie dagen was er een nieuw adres gevonden. Het was ook aan de Chaussee de Boondael. Het was wel luguber, want we kregen twee kamers boven een showroom van grafkisten. Maar we waren wel wat geruster en dachten: hier zal het wel safe zijn!

Achter de showroom was een werkplaats met houtbewerkingsmachines.

Ik moest de baas helpen als krullenjongen, om afvalhout, houtkrullen en zaagsel te verzamelen. (In die tijd had men nog geen afzuiginstallaties.)

Het was natuurlijk een nogal stoffige klus. Om het beetje kleding dat ik bij me had enigszins schoon te houden, kreeg ik een stofjas aan die me natuurlijk veel te groot was.

Achteraf denk ik dat wij aan dit adres kwamen door de connectie met de slager! De grafkistenmaker leverde waarschijnlijk houtkrullen en zaagsel aan de slagerij voor de worstrokerij!!

Maar zo safe was het nou ook weer niet, want op een ochtend werden wij gewekt. Er was controle door de Duitsers. Onze 'gastheer', de baas, nam ons mee naar zijn werkplaats waar hij ons de meest morbide verstopplaats aanwees die men zich maar kon bedenken! Half-afgewerkte grafkisten... die op de grond lagen of die rechtop tegen de muur stonden, het deksel konden we er zelf op doen! Maar het geluk was met ons, de Duitsers kwamen niet in de werkplaats.

Na deze bloedstollende ervaring verhuisden we naar een ander adres in het Brusselse gedeelte St. Gilles, aan de Place Louis Morichar. Daar was een klein cafeetje op de hoek van een groot plein. We kregen daar kamers boven het café. Dit was zo'n typisch Belgisch 'estamineetje' waar sportsupporters samenkomen om hun pintje bier te drinken.

Op een ochtend, in de vroege, het was 6 uur, stormde de vrouw van de kastelein half gekleed de trap op en bonsde op de deur, ze riep: "Chefke, Chefke," (dit was de Belgische naam van mijn vader), "ge mot weg, der-zijn Duitsen op-den-hoek!" Niemand wist wat er aan de hand was, bovendien was het voor degenen die aan Joden onderdak verleenden ook een zeer gevaarlijk situatie.

Oorzaak van de gevreesde Duitse controles was een beruchte, nota bene Joodse verrader! Zijn naam was Jacques. Hij reed tezamen met twee Duitse SD'ers (van de Sicherheits Dienst) in een grijze Volkswagen. De Duitsers waren in civiel gekleed, je herkende ze door hun grijze lederen jas en ze droegen meestal een hoed. Wanneer Jacques iemand zag met een Joods uiterlijk, dan wees hij die aan, ze werden dan opgepakt of gevolgd tot het huis waar ze naar binnen gingen, daarna 's avonds of 's ochtends kwamen de Duitsers om iedereen te arresteren.

De familie uit Tilburg

Intussen waren volgens afspraak, ook de tijdelijk uit Tilburg ondergedoken familieleden in Brussel gearriveerd. Om niet al te veel op te vallen, kwamen wij slechts enkele keren bij elkaar om plannen te bespreken voor de vlucht naar Zwitserland.

Mijn ouders en ik zouden steeds vooruitreizen en als wij dan veilig waren aangekomen, zou de rest van de familie ons volgen. Jacques en de familie in Brussel voelden zich hier enigszins op hun gemak. Wij vonden het, gezien onze ervaringen, in Brussel absoluut onveilig. Wij wilden daarom niet langer blijven en besloten om naar Parijs te gaan.

Na een week was er een Belgische passeur gevonden, een voorwaarde was, dat hij ons tot Parijs zou begeleiden. Omdat wij geen woord Frans spraken voelde mijn vader zich onzeker en vroeg Jaap van Witsen om mee te reizen en ons in ieder geval tot aan het adres van de Belgische passeur te begeleiden.

De vlucht naar Parijs en ons verblijf

We namen de trein naar Mons (Bergen), in het zuiden van België. Vervolgens moesten wij met een bus naar het dorp waar we die nacht sliepen in het huisje van Jules, hij was de passeur die ons de volgende dag over de grens zou brengen.

Ik kan mij alleen zijn voornaam herinneren, Jules. Hij had een smal gezicht met een scherpe neus. Tussen zijn lippen knelde een zelfgedraaide sigaret van shagtabak. Verder droeg hij een blauwe wijde kiel met een touwtje om z'n middel en op z'n hoofd een petje. (Het prototype van een smokkelaar.)

De volgende ochtend vroeg fietsten wij vanuit België over de Franse grens. Vandaar stapten we op de trein naar Parijs. Onderweg werd er gecontroleerd. Vooral Jules had het te verduren. Het zag ernaar uit alsof hij onder zijn blauwe kiel smokkelwaar droeg, zodat hij extra werd gefouilleerd. Ten slotte vonden ze niets. Waarschijnlijk was het een afleidingsmanoeuvre om ons te beschermen voor een controle.

Toen wij in Parijs gearriveerd waren, bracht Jules ons ten slotte met de metro naar het adres in een van de buitenwijken van Parijs. Het was een zeer luxueus appartement, we werden ontvangen door twee heren en een dame. Nadat Jules was vertrokken, vroeg men ons om geld, er ontstond onenigheid. Mijn vader vertrouwde de zaak niet en gaf ons het sein om onze bagage te nemen en onmiddellijk te vertrekken.

We liepen zo snel als mogelijk terug naar de metro, terwijl wij gevolgd werden door die mensen. Wij stapten in een willekeurige ondergrondse trein, welke richting dat wisten we niet, we gingen metro in en metro uit. We wisselden op de stations steeds van richting om zo onze achtervolgers van ons af te schudden.

Toen wij dachten dat zij ons eindelijk kwijt waren, gingen wij naar boven. Toen wij naar buiten kwamen, stonden wij op de hoek van het station Boulevard Montparnasse en de Rue de Sèvres. Wij hadden geluk!!! Waarom? We stonden namelijk in de straat van een adres dat we hadden als tweede mogelijkheid!

Wij hadden altijd een extra (tweede) adres voor het geval dat er zich een probleem zou kunnen voordoen. In de Rue de Sèvres was een klooster. We hadden het adres en een naam van een Nederlandse pastoor. Het was pater Laureisen. Hij werd onze raad en toeverlaat, een soort van EHBO.

Dit was ons eerste directe contact met iemand van de Dutch-Paris-organisatie, geleid door Jean Weidner vanuit Annecy (waarover later meer).

De problemen in België en vooral in Frankrijk waren om aan goede gefalsificeerde identiteitspapieren te komen, maar het grootste probleem was de Franse taal. Mijn vader was dus wel genoodzaakt Franse les te nemen.

Pater Laureisen verzorgde ons onderdak bij een pension dat vlak achter het klooster lag (waarschijnlijk hoorde het bij het klooster).

Mijn vader droeg altijd een chique grijze hoed. Pater Laureisen wees mijn vader erop, dat het dragen door een Fransman van een grijze borsolinohoed zeer ongewoon was. Hij spoorde mijn vader aan om de hoed met hem te ruilen voor een Franse basquetmuts. De ruil gebeurde prompt. Hij droeg deze muts tot aan het einde van de oorlog!

Retourtje Chartres...

Toen we zo'n 2 à 3 weken in Parijs waren, werden we toch wel ongerust. Pater Laureisen bracht ons per trein naar een Nederlandse boer in Chartres. Zijn naam was Huitema. Hij hield ongeveer 60 tot 80 koeien.

Natuurlijk moest er gewerkt worden. Mijn moeder hielp in de keuken met o.a. het schoonmaken van groente. Ik moest op de koeien passen.

Mijn vader had niet veel te doen en uit verveling schudde hij weleens aan een pruimenboom. Als de boerin dat zag, dan werd er wel wat van gezegd! Alles bij elkaar voelde hij zich niet erg op z'n gemak.

De volgende zondag waren we uitgenodigd voor een bijeenkomst in de buurt bij een andere Nederlandse boer. Hij gaf tijdelijk onderdak aan geallieerde piloten die boven bezet gebied door de Duitsers waren afgeschoten en die via de Dutch-Paris Ondergrondse weer naar Engeland moesten worden teruggebracht. Ook waren er mensen bij van de Nederlandse ondergrondse die naar Engeland moesten.

De bijeenkomst werd geleid door een Nederlandse pastoor die voor de Dutch-Paris Ondergrondse werkte. Het plan was om naar Pau te gaan, dat ligt aan de voet van de Pyreneeën, en dan over de Spaanse grens om via Portugal naar Engeland trachten te komen. Het was een groep van ongeveer tien man die van Chartres met de nachttrein naar Pau zou reizen.

Mijn vader kreeg door dit voorstel een nieuw idee! We gaan naar Spanje en via Portugal naar Engeland. (Prima, dacht hij, hij had immers een broer die al sinds 1930 in Londen woonde!)

Achteraf bezien was het een zeer riskant plan!

- 1^e De groep bestond uit ongeveer tien man.
- 2^e We moesten via de demarcatielijn van het onbezette naar het bezette deel van Frankrijk, daardoor kreeg je een zware controle door de Duitsers van je identiteitspapieren.
- 3^e Niemand van ons sprak Frans!
- 4^e Een ander gevaar van deze operatie school in de manier waarop de passage over de Pyreneeën zou geschieden!

Na de bijeenkomst besloot mijn vader dat wij toch naar Pau zouden gaan, maar dan niet op dezelfde dag dat de groep van 10 zou reizen.

Wij gingen een dag vroeger! Later zouden wij horen waarvoor we bespaard zijn gebleven.

Nog dezelfde avond, na de bijeenkomst, reisden wij terug van Chartres naar Parijs. Het was midden in de nacht toen wij in Parijs arriveerden. Op dat tijdstip was het onmogelijk om een pension of een veilig hotel te vinden, misschien reden de metro's ook niet meer, dat weet ik niet meer precies. Het was wel een angstige situatie. Wij vroegen onderdak voor een nacht bij het Leger des Heils en dat lukte!

De volgende dagen konden we weer terug naar het pension waar we de weken daarvoor verbleven, zodat we ons konden voorbereiden op de reis naar Pau!

Pater Laureisen hielp ons met het organiseren en gaf ons nog belangrijke instructies voor wanneer we controle kregen door de Duitsers bij het passeren van de demarcatielijn in Frankrijk. Bovendien gaf hij ons adressen, mochten zich moeilijkheden voordoen; achteraf hadden we die zeer nodig!

Treinreis Pau en het ‘bezoek’ aan Lourdes!

Nadat we nog twee dagen in Parijs waren gebleven, reisden we met de nachttrein naar Pau. Het zou een spannende en lange reis worden.

We gingen wat vroeger naar het station, om zo goed mogelijke plaatsen in de trein te bemachtigen. We hadden namelijk besloten om niet bij elkaar te gaan zitten. Mijn moeder en ik zaten apart, mijn vader zat in dezelfde wagon, maar hij had zich zo positioneerd, dat we elkaar goed konden observeren!

Na verschillende stops, het was inmiddels midden in de nacht, kwamen de Duitse controleurs om de papieren en identiteitspapieren van alle passagiers te controleren. De wagons waren slechts verlicht met blauwe verduisteringslampen. De controleurs gebruikten zaklantaarns met zo'n klepje dat naar beneden scheen, maar af en toe schenen ze je ermee pal in het gezicht om de foto's te verifiëren. Iedereen sliep of deed net alsof. Het was voor ons erop of eronder! De controle in de wagon nam zeker 10 tot 15 minuten in beslag. We moesten alle moeite doen om onze gevoelens te onderdrukken. Maar het was gelukt, we waren er door! Dankzij G. en de man die de identiteitskaarten had vervalst!

In de morgen arriveerden wij in Pau. Aangezien wij de volgende dag onze afspraak met de groep in een kerk zouden hebben, werd besloten om alvast poolshoogte te nemen. De kerk was vlak in de buurt van het station.

De volgende dag, op het afgesproken tijdstip, gingen we weer naar de kerk. (Ik kan mij niet meer herinneren of het dezelfde pastoor was als degene die we in Chartres hadden ontmoet bij die bijeenkomst.) Maar daar, in die kerk, deed hij ons de schokkende mededeling, dat de groep van 10 bij de uitgang van het station door de Gestapo was opgepakt. Vermoedelijk hebben de Duitse controleurs uit de trein dit aan de Gestapo in Pau doorgegeven om ze bij de uitgang op te vangen. Of ze zijn verraden.

Wij waren geheel verbijsterd. Voor ons betekende dit een totaal nieuwe situatie, we konden dus niet naar Spanje. Pau was onveilig. Er moest snel worden gehandeld. De Nederlandse pastoor gaf ons de raad om naar Lourdes te gaan, daar kon hij ons een veilig adres bezorgen in een pension. Wij volgden zijn raad op en verlieten Pau onmiddellijk.

We arriveerden nog dezelfde dag in Lourdes, een bedevaartsoord.

Om ons enigszins aan de situatie van dit pelgrimsoord aan te passen liep mijn moeder met een kruisje om haar hals en droeg zij een hoofddoek.

Mijn vader droeg de basquetmuts die hij had geruild met pater Laureisen. Ik liep tussen mijn ouders met een verband om mijn knie. Aan mijn riem droeg ik een

aluminium bekertje uit een souvenirwinkel, ik denk dat dit gebruikt werd om geneeskrachtig bronwater te drinken.

Wij bleven drie dagen in Lourdes om ons plan te heroverwegen. Naar Spanje over de Pyreneeën was heel lastig. We hoorden van de moeilijkheden die dit met zich meebracht. Lopen door de bergen met vaak moeilijk begaanbare en steile wegen. Een tocht die wel eens 1 tot 2 dagen kon duren. Fysiek waren we waarschijnlijk daartoe niet in staat geweest.

Bovendien was deze tocht, in ons geval, alleen maar te maken als de passeur een ezel beschikbaar had om de bagage te vervoeren. Alles wat we hoorden was gevaarlijk met grote risico's en de mogelijkheden dat je door rovers overvallen en gedood werd of verraders die je aan de Duitsers uitleverden, waren niet van de lucht!

De verhalen klonken niet opgewekt, er werd dus van het plan afgezien om naar Engeland via Spanje te gaan. We zouden nu proberen om in verbinding te komen met de organisatie van de Dutch-Paris Ondergrondse in Lyon om dan te trachten via hen naar Zwitserland te komen.

We namen weer een nachttrein en reisden via Toulouse naar Lyon. Voor de tweede maal moesten we de demarcatielijn van het onbezette deel van Frankrijk passeren.

Lyon en Annecy

's Ochtends arriveerden wij in Lyon. We gingen rechtstreeks naar het Nederlandse Consulaat, daar was de Nederlandse consul, de heer Jacquet. Hij was de contactman voor de Dutch-Paris-lijn naar Zwitserland. Het loket werd voorzichtig geopend, de man achter het loket was een Nederlander. Het toeval wilde, dat mijn vader en deze man elkaar kenden, zodat er geen moeilijkheden waren om met de consul in contact te komen.

Hier in Lyon ontmoetten wij voor de eerste keer Edmond Chait (bijnaam Moen). Met hem bespraken wij wat de mogelijkheden waren om naar Zwitserland te gaan. Omdat Zwitserland veel Joden weer terugzond, was dat natuurlijk een enorm risico. Maar wij hadden geen andere keus.

Bovendien werd een belangrijk feit in overweging genomen dat tot deze beslissing leidde. Namelijk op 10 juli 1943 had de invasie door de geallieerde legers op Sicilië plaatsgevonden. De Duitsers waren bezig hun troepen uit Italië terug te trekken. Dit was de ommekeer in de oorlog. Misschien dat de houding van de Zwitsers nu wat flexibeler zou zijn tegenover de Joodse vluchtelingen. Overigens om vrij te zijn was Zwitserland onze laatste kans!

Er werden door Edmond Chait afspraken voor ons gemaakt om naar Annecy te gaan. Daar moesten we contact opnemen met Jean Weidner.

Hij was de grote leider en organisator van de Zwitserse Dutch-Paris-lijn. Jean Weidner zou ons dan weer in contact brengen met twee passeurs die ons uiteindelijk naar de grens van Zwitserland zouden brengen.

Doordat ik blijkbaar in de trein een kou had opgelopen, het bleek dat ik vrij hoge koorts had, gingen wij naar een ziekenhuis voor onderzoek.

Wij gingen direct naar een hotel, alwaar ik twee dagen in bed moest blijven.

Omstreeks 27 juli gingen wij met de trein van Lyon naar Annecy om Jean Weidner te ontmoeten. Onder een arcade had hij zijn textielwinkel. Achter de winkel was een soort dagverblijf met kantoor, waar hij ons ontving.

Hier werd de laatste fase van onze vlucht besproken en voorbereid. Na het bezoek verlieten wij de winkel en gingen naar een pension dat Jean Weidner voor ons had verzorgd.

Annecy ligt aan het Meer van Annecy. We bleven dacht ik zo'n twee dagen.

Het is een mooie stad met oude straatjes en een prachtig meer.

We waren vermoeid en om wat op verhaal te komen van de doorgemaakte spanningen, wandelden wij overdag langs het meer.

Voor zover ik mij kan herinneren, hebben wij Jean Weidner slechts twee maal gesproken. Alvorens we naar Zwitserland zouden vertrekken, gaf hij ons zijn laatste instructies; het was de laatste ontmoeting voordat we met een bus van Annecy naar St. Julien gingen.

Hij vertelde, dat er twee passeurs waren die ons naar de Zwitserse grens zouden brengen. Een van hen zou op een bepaald moment gedurende de bustocht op een accordeon spelen. Als hij zou stoppen met spelen, dan zou de bus stoppen en als de passeurs uitstapten, dan moesten wij hen volgen.

Maar het meest essentiële van zijn instructie was de bevestiging die Jean Weidner van ons wilde hebben, een codeteken van ons aan hem.

Daarvoor gaf hij ons een gemerkte champagnekurk mee, die wij aan de passeurs moesten overhandigen als zij ons tot ongeveer 200 meter voor de Zwitserse grens hadden gebracht, dan wist Jean Weidner dat zij hun missie goed hadden volbracht en kon hij hun betalen!

De laatste etappe van onze vlucht naar de vrijheid

's Avonds gingen wij met de laatste bus van Annecy naar St. Julien.

De tocht duurde ongeveer een uur. Een van de passeurs begon op z'n accordeon te spelen. Nadat hij met spelen was opgehouden, werd er even later door de chauffeur op een klein plein gestopt bij een cafeetje.

Daar stapten we uit, zwijgend volgden wij de passeurs. Ze liepen direct door de gelagkamer van het café naar een klein achterkamertje. We schrokken, want daar zaten twee mannen! Maar we werden direct gerustgesteld.

De een stelde zich voor als een Zwitserse arts (op de terugweg van zijn missie, om medicijnen over te brengen vanuit Zwitserland voor de Franse ondergrondse).

De ander introduceerde zichzelf als Jan Verveer. Hij vertelde dat hij van beroep kunstschilder was. Maar nu werkte hij als koerier voor de Nederlandse ondergrondse. Hij moest berichten overbrengen aan het Nederlands Gezantschap in Bern, die dan weer doorgegeven werden aan de Nederlandse regering in Londen.

We moesten nog wel twee uur wachten. Het was omstreeks 12 uur, wij gingen ons verkleeden. Immers, wij moesten onze kleding over elkaar aantrekken en nog wat ompakken, zodat we bij onze tocht zo min mogelijk last hadden met het dragen van de resterende bagage.

Nu konden we aan het laatste deel van onze vlucht naar de vrijheid beginnen. We staken het plein over en gingen onmiddellijk naar een smalle weg, langs de achtertuinen van woonhuizen en kleine boerderijen. Na een korte tijd werd het nogal heuvelachtig en liepen we over kleine paden, langs velden en door bosjes.

De passeurs waren alert voor de Duitse patrouilles, er moest af en toe worden gestopt, dan ging de ene passeur 50 meter vooruit om de situatie te verkennen. Als hij het sein veilig gaf, konden we hem weer volgen.

Na een lange en inspannende tocht van ruim twee uur bereikten we het punt dat we alleen verder moesten. De passeurs gaven ons de laatste aanwijzingen. Als wij rechtdoor zouden lopen, dan bereikten wij na ongeveer 200 meter de Zwitserse grens en moesten dan nog over een prikkeldraadhek van 2,50 meter klimmen!! Zoals afgesproken vroegen de passeurs ons om het codeteken ter bevestiging dat zij ons safe tot aan de Zwitserse grens hadden gebracht. Wij overhandigden de champagnekurk, schudden elkaar de hand, bedankten en namen afscheid. Het waren moedige mannen!

Good luck en G. bless you!

Wij liepen nu de laatste 200 meter links en rechts kijkend, er kon hier immers elk moment een Duitse patrouille opduiken. Hier vlak onder de grens werd o.a. ook gepatrouilleerd met honden. Nu kwam het erop aan, er was geen terugweg meer. Vanaf nu waren we op onszelf aangewezen. We liepen nu als het ware de vrijheid tegemoet!

We hadden het prikkeldraadhek van 2,50 meter bereikt! Als eerste ging ik over het hoge prikkeldraadhek, gelukkig zonder mijn kleding te scheuren. Maar ik stond nog geen vijf seconden aan de andere kant van het hek, toen vanachter een struik een soldaat opdook, die met een getrokken geweer op mij afkwam... en riep op z'n Duits "Halt".

De adem stakte in mijn keel. De helm leek namelijk op die van een Duitse soldaat...! Ik schrok me werkelijk kapot!!! Aan de helm van de soldaat kon ik niet zien of het een Duitser of een Zwitser was.

Maar spoedig maakte hij mij duidelijk, dat ik onder arrest stond omdat ik mij op Zwitsers grondgebied bevond... Gelukkig, dacht ik, wat een mazzel..., maar mijn ouders dan, die waren nog aan de andere kant van het hek op Frans grondgebied!

Intussen kwamen mijn ouders vanachter een paar struiken te voorschijn. Toen zij vroegen of zij er ook over mochten klimmen, zei de Zwitserse grenswacht: "Nee..., ik ga uw zoon naar het politiebureau brengen." Tegelijk draaide hij zich om en nam mij mee naar de grenspost.

Mijn ouders hadden de bedoeling van de Zwitserse grenswacht begrepen!

Er ontstond een spannende en tegelijk een beangstigende situatie. De Duitsers konden immers, als ze in de buurt waren, de stemmen van de soldaat en van mijn ouders hebben gehoord. Mijn ouders klommen nu ook over het prikkeldraadhek. Maar de Zwitserse dokter en Jan Verveer wilden niet wachten en verdwenen een andere kant op.

Gelukkig, na ongeveer 20 minuten te hebben gewacht, haalde de Zwitserse grenswacht mij ouders ook op, om ons weer te herenigen. De twee mede-

‘vluchtelingen’, zij werden ook gepakt en werden ongeveer een uur na ons ook op het politiebureau afgeleverd.

Die nacht, het was 31 augustus 1943, een datum om nooit te vergeten. (De verjaardag van de Koningin.) Het was in een kleine gevangenis van een Zwitsers grenskantoor Sézegnin in het grensgebied Soral bij Genève. Wij konden weer opgelucht adem halen!

Het besef dat we misschien nu wel vrij waren en ons veilig konden voelen, drong pas een hele tijd later tot ons door! Wij waren G. dankbaar, maar waren steeds met de gedachten bij de familie, vrienden en de mensen die achterbleven.

Tijdelijke opvanglagers Charmilles – Geneve en Hemberg – Sankt Gallen

Wij werden ’s ochtends overgebracht naar een opvanglager als tijdelijk vluchtelingenkamp Charmilles bij Genève. Daar waren mensen van allerlei nationaliteiten, Nederlanders, Fransen, Belgen, Joodse families met en zonder kinderen, ontsnapte krijsgedevangenen, mannen en vrouwen uit de illegaliteit, Duitse deserteurs, spionnen, van alles. Het was een bont gezelschap. Ik schat wel zo’n 250 man.

Hier moest iedereen aan de Zwitserse autoriteiten zijn ware identiteit bekendmaken en zijn verhaal doen. Er werd meteen contact opgenomen met het Nederlands Gezantschap in Bern. Dat moest aan de hand van overeenkomsten tussen de Zwitserse en de Nederlandse regering in Londen de Nederlanders helpen. De Zwitserse toeristenindustrie lag volkomen stil. De Nederlandse regering had drie hotels gehuurd boven het Meer van Genève, o.a. in Mont Pèlerin, Chamby en het Hotel Beau Site in Clarens sur Montreux, dat als zo genoemd interneringskamp was ingericht.

Maar alvorens we daar kwamen, moesten we in quarantaine blijven in Charmilles. Maar helaas, de hygiënische voorzieningen lieten niet zo’n groot aantal vluchtelingen toe, er was dysenterie uitgebroken, zodat de Zwitsers besloten de mensen over te brengen naar een andere plek in Zwitserland.

Het hele transport van ±250 man ging per trein richting St.Gallen, dat aan de andere kant in het noordoosten van Zwitserland ligt. Daarvandaan werden we met legervoertuigen en bussen naar Hemberg gebracht, dat bij Wattwil ligt, ongeveer 1000 meter hoog in het kanton Appenzell. De totale reis duurde zeker wel 5 uur. Daar waren drie grote jeugdherbergen, genaamd Zur Mond, Zur Sterne en Zur Sonne, die als tijdelijk opvanglager waren gevorderd.

Vermoedelijk doordat we op hooimatrassen sliepen, kreeg ik na een paar dagen schurft (scabies). Ik werd meteen onder begeleiding van een soldaat naar een ziekenhuis in St.Gallen overgebracht. Na een kuur van een dag of drie werd ik weer door een soldaat opgehaald en kwam ik in het tijdelijke opvanglager van Hemberg terug.

Na een verblijf van enige weken werden we naar Clarens sur Montreux overgebracht onder begeleiding van een Zwitserse soldaat.

Wij werden ondergebracht in een zo genoemd hotel-interneringskamp, het door de Nederlandse regering afgehuurde Hotel Beau Site. Hier waren ongeveer 120 mensen, voornamelijk Joodse families met jonge kinderen.

Bovendien werden we herenigd met de familie Sander, Selly, Sari en Jacques Troostwijk!

Kort na aankomst schreef mijn vader een briefkaart aan Sam Blom in Amsterdam, om te melden dat wij safe in Zwitserland waren aangekomen, met een tekst:

“Voor ons is de oorlog voorbij!”

Achteraf gezien was dat een gevaarlijke mededeling.

Bezoek aan de ambassadeur in Bern

Kort nadat wij in Clarens, Zwitserland waren gearriveerd nam mijn vader contact op met de Nederlandse ambassade in Bern, omdat wij de laatste Joodse Nederlanders waren die rechtstreeks uit Nederland kwamen.

Men was erg geïnteresseerd hoe de toestand in Nederland was. Daartoe werd mijn vader uitgenodigd om naar Bern te komen. Op verzoek van de ambassadeur heeft hij een verslag geschreven over de Jodenvervolgung in Nederland.

De familie uit Brussel

Tijdens het bezoek aan de ambassadeur vertelde mijn vader dat hij nog familie had in Brussel waarmee hij de afspraak had, dat als wij veilig in Zwitserland waren aangekomen, hij iemand van de ‘Dutch-Paris’ ondergrondse organisatie zou sturen om hen op te halen. Hij was van die mogelijkheid op de hoogte gesteld door Jean Weidner. Er reisden namelijk Nederlandse koeriers met enige regelmaat tussen Zwitserland en Nederland om geheime berichten vanuit Londen via de Nederlandse ambassade in Bern naar het bezette gebied in Nederland over te brengen.

Er ging een koerier naar Nederland die op de heenweg via Brussel de familie ging bezoeken om hun te melden, dat wij goed in Zwitserland waren aangekomen en dat hij hen, als hij zijn missie in Nederland had volbracht, op de terugweg zou ophalen en naar Zwitserland zou begeleiden.

De familie wilde niet, ze waren bang en zij voelden zich veilig in Brussel. Toen de koerier op de terugweg kwam om hun nogmaals te vragen om mee te gaan, waren zij in die tussentijd verraden en gearresteerd. Zij zijn omstreeks november 1943 via een berucht doorgangslager in België naar een concentratiekamp in Polen gebracht. Tante Kaatje, tante Marianne, mijn neef Max van 14 en nichtje Saar van 6 jaar zijn niet teruggekomen.

Jacques Colthof was de enige overlevende en keerde, na te zijn bevrijd door de Russen, via Odessa terug naar Nederland.

Het leven in Beau Site

Het hotelkamp werd geleid door een Zwitserse ‘lagerleider’ met zijn vrouw en een Zwitserse secretaresse. Meestal kwamen zij uit de hotelbranche.

De gemeenschappelijke ruimtes, zoals eetzaal, gangen en trappen, moesten door de vluchtelingen zelf worden onderhouden. Er was ook een keuken- en serviesploeg, mensen voor de wasserij en een technische dienst. Iedere maand werd er een nieuw arbeidsrooster samengesteld.

Er was ook een interne dokter, dr. Meerschwan, mijn moeder was zijn assistente.

Natuurlijk moesten de bewoners hun eigen kamers schoonhouden.

Er werd iedere dag een z.g. appel gehouden om te controleren of iedereen nog aanwezig was. Voor de Nederlandse vluchtelingen gold een beperkte bewegingsvrijheid. Men mocht tussen 's avonds 10 uur en 's ochtends 8 uur het hotelkamp niet verlaten. Bovendien mocht men zich niet verder dan in een straal van ongeveer tien kilometer van het hotelkamp verwijderen.

De Nederlandse mannen moesten tot een bepaalde leeftijd naar een Zwitsers werkkamp, zo was mijn vader ook in verschillende werkkampen. Op gezette tijden mocht hij een weekend naar Beau Site komen.

Gelukkig hoefde hij dit, in verband met zijn leeftijd, maar vier maanden te doen. Daarna deed hij dienst als nachtwaker en als postbode. Om de tijd 's nachts door te komen gebruikte hij die om voor de ambassadeur een verslag te maken.

Mijn vader was in Nederland lid van een loge, hij kwam op het idee om voordrachten te houden en liet zich dan bij verschillende loges in Zwitserland uitnodigen. Zodoende werd hij nog weleens met mijn moeder geïnviteerd en zo zagen ze ook nog wat van Zwitserland.

Verder was mijn vader lid van de Joodse Coördinatie Commissie, samen met de heren Isaacs en Gans. Het doel van deze commissie was om Joden uit concentratiekampen te krijgen met Zuid-Amerikaanse paspoorten. Deze inspanning ten spijt is het pas tegen het eind van de oorlog gelukt om een kleine groep Nederlandse Joden naar Zwitserland te krijgen.

Nederlandse scholen

Er waren twee Nederlandse scholen, een lagere school (de Julianaschool) beneden aan het Meer van Genève en het Prinses Beatrix Lyceum in Glion. Het lyceum was oorspronkelijk als internaat opgericht t.b.v. kinderen die voor de oorlog met hun ouders uit Nederlands-Indië gerepatriëerd waren om te acclimatiseren, voordat men definitief naar Holland terugging.

De omgeving van Montreux aan het Meer van Genève staat bekend door het subtropische klimaat.

Er gingen iedere dag kinderen vanuit Beau Site naar de middelbare school. Wij waren met een groepje van ongeveer acht man. Eerst liepen wij ongeveer een kwartier naar beneden om met de trein van Clarens naar Montreux te reizen. Dat was een ritje van zo'n vijf minuten. Vanaf Montreux gingen wij met een bergtreintje van de M.O.B. (Montreux Oberland Bernois), naar boven, dat duurde ongeveer twintig minuten.

Glion ligt ongeveer 500 meter boven Montreux.

Terug naar Amsterdam

Mijn vader is voor de bevrijding van Nederland uit Zwitserland gevlucht via Annemasse, Frankrijk en België naar Nederland, in Tilburg. Daar kreeg hij een baan bij de Nederlandse Spoorwegen om machines op te sporen en te vorderen bij Nederlandse fabrieken voor de NS-werkplaatsen, want die waren helemaal leeggeroofd.

Mijn moeder en ik zijn met de meeste Nederlanders pas gerepatriëerd via Bazel – Brussel, naar Eindhoven, omstreeks 1 september 1945. Wij werden opgevangen in een Philipsgebouw te Eindhoven.

Ongeveer veertien dagen later zijn wij naar Amsterdam vertrokken alwaar mijn vader via onze oude huisbaas, Gebr. Wajer, een woning aan de huidige Churchillaan kon huren. Het was een woning met meubelen van een NSB'er!

Op 17 september is mijn vader weer met zijn oude beroep begonnen, hij had een ruimte in het souterrain aan de Keizersgracht 240 Amsterdam gehuurd.

Ik ben toen ook met m'n eerste baan begonnen, wat ook later mijn beroep werd, evenals dat van mijn vader, namelijk beëdigd makelaar in machinerieën, taxateurexpert.

***Aldus gedaan naar beste kennis en weten en geheel te goeder trouw
opgemaakt: Amsterdam NL – Pontresina CH – Bloomfield Hills USA!!***

Versie gewijzigd 15 juni 2004.

Opgetekend in Pontresina / Amsterdam op 10 oktober / 12 november 2003.

**Computerdocument in “Word” naam document: Weidner-Nederlands.doc
Update = gemaakt 30 mei 2006 in Bloomfield Hills – USA
10 december 2016 Amsterdam (niet volledig!)**

Dit zijn twee verslagen die zijn samengevoegd:

- het eerste deel is document: Vlucht Nederland#1AC5B.doc en staat in “word” office documents;
- het tweede deel, dat over de ‘werkelijke’ vlucht gaat, staat in ‘word’ documents Weidner Nederlands.